

I. pályaszakasz: az indulás

szembehelyezkedik a közvetlen, személyes kifejezéssel élő élménylíra hagyományával, a közvetettebb, tárgyiasabb beszédmódokban nyilatkozik meg (tárgyakkal, más tudatokkal, szerepekkel, helyzetekkel, stílusokkal és kultúrákkal eltávolító)

Kötetek: *Levelek Iris koszorújából* (1909); *Herceg, hátha megjön a tél is!* (1911)

- esztétizáló szemlélet, filozófiai indíttatás, formai sokszínűség, témagazdagság
- szecessziós formanyelv, impresszionista atmoszférateremtés, szimbolista képalkotás
- a kötet verseinek utalásrendjét nem ciklusstruktúrával, hanem írásképi eszközökkel érvényesíti
- célja a teljesség megragadása, a fikcionált „egészelvűség” megragadása; éppen annak kifejezhetetlenségének és megragadásának tapasztalatát is közvetítve

II. pályaszakasz: a háború idején

- határozottan eltávolodik a szimbolizmustól és a szecessziótól; a sokszínűség fakul, a közvetettség egyre inkább a közvetlenségnek adja át a helyét; távolságtartó magatartását feladva a háborús propagandával szemben a felvilágosult emberiség mellett tesz hitet
- költeményeiben az etikai látószög nyer teret
- erőteljes igehasználat, expresszionista vonások jellemzik e pályaszakaszt

Kötet: *Béke és háború közt* (1913), *Recitativ* (1916), *Nyugtalanság völgye* (1920)

HÚSVÉT ELŐTT

S ha kiszakad ajkam, akkor is,
e vad, vad március évadán,
izgatva bellül az izgatott
fákkal, a harci márciusi
inni való
sós, vérizű széltől részegen,
a felleg alatt,
sodrában a szörnyű malomnak:
ha szétszakad ajkam, akkor is,
ha vérbe lábbad a dallal és
magam sem hallva a nagy Malom
zugásán át, dalomnak izét
a kinnak izén
tudnám csak érzeni, akkor is
- mennyi a vér! -
szakadjon a véres ének!
Van most dicsérni hősokeket,
Istenem!
van óriások vak diadalmait
zengeni, gépeket, ádáz
munkára hűlni borogatott
ágyuk izzó torkait:
de nem győzelmi ének az énekem,
érctalpait a tipró diadalnak
nem tiszteltem én,
sem az önkény pokoli malmát:

mert rejtek élet száz szele,
március
friss vérizgalma nem türi
géphalált
zengeni, malmokat; inkább
szerelmet, embert, életeket,
meg nem alvadt fűrgé vért:
s ha ajkam ronggyá szétszakad,
akkor is
ez inni való sós vérizű szélben,
a felleg alatt,
sodrában a szörnyű Malomnak,
mely trónokat öröl, nemzeteket,
százados korlátokat
roppantva tör szét, érczabolát,
multak acél hiteit,
s lélekkel a testet, dupla halál
vércafatává
morzsolva a szűz Hold arcába
köpi
s egy nemzedéket egy kerék-
forgása lejárát:
én mégsem a gépet énekelem
márciusba, most mikor
a levegőn, a szél erején
érzeni nedves izét
vérünk nedvének, drága magyar

vér italának:
nekem mikor ittam e sós levegőt,
kisebzett szájam és a szók
most fájnak e szájnak:
de ha szétszakad ajkam, akkor is,
magyar dal március évadán,
szélnék tör a véres ének!
Én nem a győztest énekelem,
nem a nép-gépet, a vak hőst,
kinek minden lépése halál,
tekintetétől ájul a szó,
kéznyomása szolgáltság,
hanem azt, aki lesz, akárki,
ki először mondja ki azt a szót,
ki először el meri mondani,
kiáltani, bátor, bátor,
azt a varázsszót, százezerek
várta lélekzetadó szent
embermegváltó, visszaadó,
nemzetmegmentő, kapunyitó,
szabadító drága szót,
hogyan elég! hogyan elég! elég volt!
hogyan béke! béke!
béke! béke már!
Legyen vége már!
Aki alszik, aludjon,
aki él az éljen,

a szegény hős pihenjen,
szegény nép reméljen.
Szóljanak a harangok,
szóljon alleluja!
mire jön új március,
viruljunk ki újra!
egyik rész a munkára,
másik temetésre
adjon Isten bort, buzát,
bort a feledésre!
Ó béke! béke!
legyen béke már!
Legyen vége már!
Aki halott, megbocsát,
ragyog az ég sátra,
Testvérek, ha tul leszünk,
sohse nézünk hátra!
Ki a bűnös, ne kérjünk,
ültessünk virágot,
szeressük és megértjük
az egész világot:
egyik rész a munkára,
másik temetésre:
adjon Isten bort, buzát,
bort a feledésre!

Haragszik és dul-fül az Isten
vagy csak talán alszik az égben,
aluszik vagy halott is épen - ki költi őt
föl, emberek?

Anyák, sírjátok hangosabban:
akit föl nem ver annyi ágyú,
rezzenti-é gyenge sírástok?
És ne is könnyel sírjátok,
mert a könny mind csak földre hull:
hanggal sírjátok föl az égre,
sírjátok irgalmatlanul:
ne oly édesen mint a forrás,
ne oly zenével mint a zápor,
ne mint a régi Niobék:
hanem parttalan mint az árvíz,
sírjátok vagy a görgeteg
lavina, sírjátok jeget,
tűzet sírjátok mint a láva!
A drága fiúk hullanak
vérben a hóra napra-nap.
Ne hagyjátok aludni senkit:
ki ma csöndes, gonosz vagy gyáva,
de érdemes-e félni még?
és érdemes-e élni még?
Ó, mért nem hallani hangotok?
Menjetek a piacra sírni,
sikoltsatok a templomokban
vadak asszonyai, vadakká
simuljátok őrlítő, őrlült
imában!

És ha hasztalan
ima, sírás: - mi káromolni
tudunk még, férfiak! Ma már
hiszünk káromlani-érdemes
alvó magasságot a Sorsban.
Hányjuk álmára kopogó
bestemmiáknak jégesőjét!
Mért van, ha nincs? Mért nincs, ha van?
Tagadjuk őt, talán fölébred!
Cibáljuk őt, verjük a szókkal!
mint aki gazda horkol égő
házban - a süket Istenét!

Süket! Süket!...

Ó ma milyen jó
volna süketnek mint az Isten!
Süket a föld, nem érzi hátán
hadak alázó dobogását.
Jó volna süketen csirázni
mint virághagyma föld alatt:
minden süket földben, Istenben
csak az ember szakadt ki a
süket Istenből iszonyokra
kikelt belőle féreg-módon,
Isten férgének, viszkető
nyüzsgésre, fájni - mert, ami
nem süket Isten: fájdalom,
míg az Istenbe visszahal!

III. pályaszakasz: a húszas-harmincas évek

- a katolicizmushoz közeledik, abban véli megtalálni az európai szellemiség egységességet, a hagyományfolytonosságot
- felerősödnek a klasszicizáló törekvések, ismét tárgyyszerűbbé, de egyúttal nyelvi kifejezőmódjában egyszerűbbé válik a versnyelve
- fontos szerepet kap a múlt, az elmúlt korszakok értékei
- befelé fordulás, elkülönülés és értékörzés; egyre intenzívebb önértelmező törekvések
- az alkotási folyamat tematizálódik
- a hagyomány, a tradíciók fontossága
- a prófétai szerepvállalás elkerülhetetlensége és egyúttal az egyén szinten nyilvánvaló értelmetlenségének bizonyossága
- végül az elmúlással szembesülés során a személyesség ismét visszatér, életrajzi alakként formálódik meg a megszólaló: elégikus hangnem, irónia és önirónia

Kötetek: *Sziget és tenger* (1925); *Az istenek halnak, az ember él* (1929); *Versenyt az esztendővel!* (1933); *Összes versei* (1938); *Jónás könyve* (1938)

CIGÁNY A SIRALOMHÁZBAN

Úgy született hajdan a vers az ujjam alatt,
ahogy az Úr alkotott valami szárnyas
fényes, páncélos, ízelt bogarat.

Úgy született később az ajkamon, mint
a trombitahang, mint a trombitahang
katonák szomjas, cserepes ajkain.

De ma már oly halkan, elfolyva, remegve jön
mint beesett szemek gödreiben
remegve fölcsillan a könny.

Nem magamért sírok én: testvérem van millió
és a legtöbb oly szegény, oly szegény,
még álmából sem ismeri ami jó.

Kalibát ácsolna magának az erdőn: de tilos a fa
és örül ha egy nagy skatulyás házban
jut neki egy városi zord kis skatulya.

És örül hogy - ha nem bírja már s minden összetört -
átléphet az udvari erkély rácsán
s magához rántja jó anyja, a föld.

Szomorú világ ez! s a vers oly riadva muzsikál
mint cigány a siralomházban.
Hess, hess, ti sok verdeső, zümmögő, fényes bogár!

Ha holtakat nem ébreszt: mit ér a trombitászó?
Csak a könny, csak a könny, csak a könny hull
s nem kérdi, mire jó?

MINT KÜLÖNÖS HÍRMONDÓ

*Mint különös hírmondó, ki nem tud semmi ujságot
mert nyáron át messze a hegytetén ült s ha este
kigyultak a város lámpái alatta, nem látta őket
sem nagyobbak, sem közelebbnek a csillagoknál*

s ha berregést hallott, találgatta: autó? vagy repülőgép?
vagy motor a síma Dunán? s ha szórt dobogásokat hallott
tompán a völgyekben maradozva, gondolhatta, házat
vernek lenn kőművesek, vagy a rossz szomszéd a folyón túl

gépfegyvert próbál - oly mindegy volt neki! tudta,
balga az emberi faj, nem nyughat, elrontja a jót is,
százakon át épít, s egy gyermeki cívakodásért
újra ledönt mindent; sürgősebb néki keserves

jussa a bandáknak, mint hogy kiviruljon a föld és
a konok isteneket vakítva lobogjon az égig
szellem és szerelem - jól tudta ezt a hegyi hírnök
s elbútt, messze a hírektől; de ha megjön a fűttyős,

korbácsos korhely, a szél, s ha kegyetlen a távolodó nap
kéjes mosollyal nézi, hogy sápadnak érte öngyilkos
bánatban elhagyott szeretői, a lombok és ingnak,
mint beteg táncoslány aki holtan hull ki a táncból:

akkor a hírnök föláll, veszi botját, s megindul a népes
völgyek felé mint akit nagy hír kerget le hegyéről
és ha kérdik a hírt, nem bír mást mondani: ősz van!
nagy hírként kiáltja amit mindenki tud: ősz van!

úgy vagyok én is, nagy hír tudója: s mint bércezt annál több
forrás feszíti, mennél több hó ül fején, öreg szívem
úgy feszül a szavaktól; pedig mi hírt hozok én? mit
bánom a híreket én? forrong a világ, napok állnak

versenyt az évekkel, évek a századokkal, az örült
népek nyugtalanok: mit számít? én csak az őszre
nézek, az őszet érzem, mint bölcs növények és jámbor
állatok, érzem, a föld hogy fordul az égneke aléltabb

tájaira, s lankad lélekzete, mint szeretőké -
óh szent Ritmus, örök szerelem nagy ritmusa, évek
ritmusa, Isten versének ritmusa - mily kicsi minden
emberi történet! a tél puha lépteit hallom,

jő a fehér tigris, majd elnyújtózik a tájon,
csattogatja fogát, harap, aztán fölcsedi lomha
tagjait s megy, hulló szőrétől foltos a rétség,
megy s eltűnik az új tavasz illatos dzsungelében.

CSAK POSTA VOLTÁL

Ki ugy véled, nyomot hagysz a világnak,
kérdezd a szőnyeget mely dupla lábad
nehezét únja s rímét ismeri:
marad-e rajta valami magadból,
vagy csak az utcán cipődre ragadt por
amit emlékül továbbadsz neki?

Aztán menj ki és kérdezd meg az utcát
melyet oly égve és merengve futsz át
naponta többször hogy már, azt hiszed,
minden ház lelked mély színeit itta
s lelked rongyait lengi mindenik fa
s a sarki szél is tégedet sziszeg,

kérdezd és olvasd amit rájuk irtál,
s vedd ki a szélből mit beléje sírtál
mint gramofonba mely megőrzene:
miről beszélnek? Régibb otthonodról
s a vad hegyekről, melyek alul egykor
közéjük jöttél, s amelyek felé

emléked visszanéz közülük; ez vagy
te, ez az emlék! egy csöpp Fogaras vagy
Pest közepén, azt hordasz és vetítsz,
s ha árnyat festesz a város falára,
az csak a hűvös havasoknak árnya,
mely rádtapadt s amelyet közvetítsz.

Nem! hiszen ott is csak valaki voltál,
és a hegyekkel egy csak ott se voltál.
Mi voltál ott? keresd tovább magad!
Ott nyájas szöllőtökéket cipeltél
s a barbár csúcsoknak nemet feleltél,
mert szülőfölded felelt általad.

Nagyapád háza s a szelíd Dunántul:
de abban se lelheted igazánbul
magad lelkét, lázadó siheder!
Más voltál ott is! más táj, messzebb utak
voltak még amik rajtad áthúzódtak
s csak posta tudtál lenni és meder.

Életed gyenge szál amellyel szőnek
a tájak s mult dob hurkot a jövőnek:
amit hoztál, csak annyira tied
mint a por mit lábad a szőnyegen hagy.
Nem magad nyomát veted: csupa nyom vagy
magad is, kit a holtak lépte vet.

ÁDÁZ KUTYÁM

Ádáz kutyám, itt heversz mellettem.
Amióta a gazdád én lettem,
ez a hely a legjobb hely tenéked:
nem érhet itt semmi baj se téged.
Rajtam csügg a szemed, hív imádás
együgyű szálán csügg, boldog ádáz.

Mert boldog ki jámborul heverhet
valami nagy, jó hatalom mellett.
S te jámbor vagy, bár olykor asszonykád
bosszújára megrablod a konyhát
s csirkét hajszoysz vadul a salátás
ágyakon át: jámbor, noha - Ádáz.

Elcsavarogsz néha messze innen,
el is tévedsz kóbor hegyeinkben;
avagy titkos kalandjaid vannak.
Ág tép, gonosz ebek rádrohannak,
zápor is lep, szőröd-bőröd átáz:
ázva, tépve jössz vissza, kis Ádáz.

Visszajössz, mert ugyan hova mennél?
Hol lehetne egyéb helyed ennél?
Szimatodból ezer láthatatlan
ösvény vezet téged mindenhol
hívebben, mint bennünket a látás:
minden ösvény ide vezet, Ádáz.

Tudod, hogy itt valaki hatalmas
gondol veled, büntet és irgalmaz,
gyötör olykor, simogat vagy játszik,
hol apádnak, hol kízódnak látszik:
de te bízol benne. Bölcs belátás,
bízni abban, kit nem értünk, Ádáz.

Óh, bár ahogy te pihensz lábamnál,
bizalommal tudnék én is Annál
megpihenni, aki velem játszik,
hol apámnak, hol kízómnak látszik,
égi gazda, bosszú, megbocsátás,
s úgy nem értem, mint te engem, Ádáz!